

Οικουμενικός Πατριάρχης: «Η αποστολή και το έργο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και Θεολογίας στον 21ο αιώνα»

[Πατριαρχεία](#) / [Οικουμενικό Πατριαρχείο](#)

Με την κεντρική ομιλία του Οικουμενικού Πατριάρχου [κ.κ. Βαρθολομαίου](#) ξεκίνησε το απόγευμα της Κυριακής, 24 Νοεμβρίου, στην Αθήνα, το Διεθνές Συνέδριο της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με θέμα: «Η Ορθόδοξη Θεολογία στον 21ο αιώνα. Προκλήσεις και προοπτικές».

Η τελετή έναρξης του Διεθνούς Συνεδρίου πραγματοποιήθηκε στο κεντρικό κτήριο του ΕΚΠΑ, με την παρουσία της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαρόπουλου, του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ.κ.

Ιερωνύμου, πλήθους Αρχιερέων, κρατικών αξιωματούχων, καθώς και μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Μετά την υποδοχή των επισήμων από τον Χορό Ψαλτών «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης», υπό τη χοραρχία του καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής, **Αχιλλέα Γ. Χαλδαιάκη**, μέλους του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών και την προσφώνηση από τον Πρύτανη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, καθηγητή **κ. Γεράσιμου Σιάσου**, χαιρετισμό απηύθυνε ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμος. Στη συνέχεια, εκφωνήθηκε εισαγωγική ομιλία από τον Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής, καθηγητή **κ. Εμμανουήλ Καραγεωργούδη**, με τίτλο: «*Η θεματολογία και στοχοθεσία του Διεθνούς Συνεδρίου: "Η Ορθόδοξη Θεολογία στον 21ο αιώνα. Προκλήσεις και προοπτικές"*».

«Η αποστολή και το έργο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και Θεολογίας στον 21ο αιώνα»

Κεντρικός ομιλητής της Εκδηλώσεως ήταν ο Οικουμενικός Πατριάρχης **κ.κ. Βαρθολομαίος**, που με θέμα: «Η αποστολή και το έργο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και Θεολογίας στον 21ο αιώνα».

Ακολουθεί ολόκληρη η Πατριαρχική ομιλία:

Ἐκφράζομεν τάς ὀλοκαρδίους εὐχαριστίας τῆς ἡμῶν Μετριό-τητος πρὸς τὰ Ἐλλογιμώτατα μέλη τῆς Ἐπιστημονικῆς καί Ὁργα-νωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ παρόντος Διεθνoῦς Συνεδρίου διὰ τήν εὐγενῆ καί τιμητικὴν πρόσκλησιν νά ἐκφωνήσωμεν τήν εἰσαγω-γικὴν ὁμιλίαν, δηλοῦντες καί ἐπαναλαμβάνοντες καί ἐνώπιον ὑμῶν ὅτι ἡ τιμὴ διαβαίνει ἐπὶ τήν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία πολλά καί ἀνεκτίμητα προσήνεγκεν εἰς τήν θεολογίαν, ἐν τῇ διπλῇ δεσμεύσει καί ἀναφορᾷ τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης εἰς τήν Παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων καί εἰς τήν μαρτυρίαν της ἐνώπιον τῶν σημείων τῶν καιρῶν περὶ τῆς ἐλθούσης ἐν Χριστῷ ἐλευθεροποιοῦ χάριτος καί τῆς ἐλπίδος τῆς αἰωνίου Βασιλείας τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡς εἴπομεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου πρό τριῶν ἀκριβῶς ἐτῶν, τήν 23ην Νοεμβρίου 2021, εἰς τό DNA τῆς θεολογίας ἀνήκει ἡ «συναφειακότης», ὡς ἡ δυνατότης καί εὐκαιρία νά διατυπῶνῃ ἐπικαίρως τό μήνυμά της. Ἡ συναφειακότης

ούτε άκυρώνει τόν διαχρονικόν χαρακτήρα τοῦ θεολογικοῦ λόγου, οὔτε σημαίνει συ-σχηματισμόν μέ τόν κόσμον καί ἄλλας ἀλλοτριωτικές ταυτίσεις, κατά τό λεχθέν ὑπό τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρός μακαριστοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, ὅτι «ἡ ἀλήθεια δέν προδίδεται ὅταν ἐνσαρκοῦται εἰς κάθε ἱστορικήν ἐποχήν. Προδίδεται ὅταν συντηρεῖται, ὡς εἰς μουσεῖον, ἐκ φόβου μή μολυνθῇ ἀπό τήν ἱστορίαν».

Τό ζητούμενον κατά ταῦτα εἶναι ὁ ὀρθός τρόπος τῆς συναφειακότητος. Ἡ ἐκκλησιαστική θεολογία δέν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοῇ τās ἐμπειρίας τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ σύγχρονοι χριστιανοί δέν ζοῦν εἰς τήν ἐποχήν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε εἰς τήν περίοδον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, οὔτε εἰς τήν «ἐποχήν τοῦ Ἀντιχρίστου», ἀλλά εἰς μίαν συγκεκριμένην ἱστορικήν στιγμήν, εἰς διαφορετικούς πολιτισμικούς χώρους, μέ ἀπτά προ-βλήματα, μέ τās ἀντιφάσεις καί τās προοπτικές τῆς ἐποχῆς μας. Πρός αὐτούς ἀπευθύνονται ἡ Ἐκκλησία καί ἡ θεολογία της, διά τήν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ τοῦ κόσμου πρέπει νά λειτουργήσουν.

Πρότυπον θεολογικῆς ἐργασίας, ὡς πρὸς τήν μεθοδολογίαν καί τόν ποιμαντικόν προσανατολισμόν, παραμένει ἡ θεολογία τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μία θεολογία ὑπαρξιακή καί συγκεκριμένη, ποτέ ἄσαρκος καί νοησιαρχική. Αὐτή ἡ ἐμπει-ρική, ἐκκλησιογενής καί ἐκκλησιοτραφῆς θεολογία ἦτο κα-τάθεσις ψυχῆς, συνέδεε τήν πίστιν μέ τήν ζωήν, τήν θεωρίαν μέ τήν πράξιν, χωρίς ἐπιδεικτικήν σοφίαν καί ἐπιτηδευμένην εὐγλωττίαν, ὡμίλει δέ πάντοτε ἐστραμμένη πρὸς τόν σύγχρονον ἄνθρωπον. Οἱ Πατέρες ἐκκληροδότησαν εἰς ἡμᾶς τήν ἐμπειρίαν ὅτι πιστότης εἰς τήν Ἀλήθειαν καί ἀνοικτοσύνη πρὸς τόν κόσμον καί τόν πολιτισμόν ἀλληλοπεριχωροῦνται καί ἀλληλοεμπλου-τίζονται.

Εἰς τήν ἐποχήν μας βεβαίως ἡ Ἐκκλησία καί ἡ θεολογία της εὐρίσκονται ἀντιμέτωποι μέ νέας συνθήκας καί πολλές μεγάλας προκλήσεις. Καί ἡ συνάντησις μέ τόν σύγχρονον κόσμον ὀφείλει ὅμως νά ἐκτυλίσσεται ἐν πιστότητι πρὸς τόν «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας καί μέ γνῶσιν καί ὀξύ αἰσθητήριον διά τὰ νέα ἱστορικά δεδομένα. Ἀποτελεῖ βασικήν ἀρχήν διά τήν θεολογίαν ὅτι δέν πρέπει νά εἶναι ἀμυντική, ὡς νά ἐστρέφοντο ὅλαι αἱ τρέχουσαι ἐξελίξεις ἐναντίον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπίσης, ἡ θεολογία ὀφείλει νά εἶναι ἐπίκαιρος, συμφώνως πρὸς τήν ἔννοιαν τοῦ «καιροῦ», ἀφοῦ τό παρόν, ὅπως ἔχει γραφῇ, δέν εἶναι μόνον χρονολογική ἔννοια, δέν σηματοδοτεῖ «ἀπλῶς τήν τρέχουσα ἐπικαιρότητα, ἀλλά καί τή σήμερα καί μόνον σήμερα δεδομένη δυνατότητα, τόν “καιρόν”».

Ἐπιλεκτικῶς ἀναφερόμεθα, ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς, εἰς δύο συγχρόνους μεγάλας προκλήσεις διά τήν θεολογίαν: α) εἰς τήν θρησκευτολογικήν πρόκλησιν, καί β) εἰς τήν νέαν ἀνθρωπολογίαν ἐν συναρτήσει πρὸς τόν πολιτισμόν τῆς νεωτερικότητος.

α) Ἡ θρησκευολογική πρόκλησις.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, αἱ θρησκεῖαι ἐνεφανίσθησαν μέ δυναμισμόν εἰς τό προσκῆνιον τῆς ἱστορίας καί διεκδικοῦν σημαντικόν ρόλον εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καί τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὑποστηρίζεται ὅτι οὐδεμία ἀνάλυσις τῆς παγκοσμίου καταστάσεως, οὐδεὶς σχε-διασμός τοῦ μέλλοντος τοῦ κόσμου μας εἶναι ἐπαρκής, ἐάν δέν ἀναφέρονται καί εἰς τόν ρόλον τῶν θρησκειῶν. Ἐνώπιον τῆς ἀναβιώσεως τῶν μὴ χριστιανικῶν θρησκειῶν ἔχει μάλιστα τονισθῇ ὅτι ἡ μεγαλυτέρα πρόκλησις διὰ τόν Χριστιανισμόν δέν εἶναι πλέον ἡ ἐκκοσμίκευσις, ἀλλὰ ἡ παρουσία αὐτῶν τῶν θρησκειῶν καί ἡ συνάντησις μέ αὐτάς.

Ἦχεῖ ὁ λόγος περί «συγκρούσεως τῶν θρησκειῶν» ὡς πυρῆνος τῆς «συγκρούσεως τῶν πολιτισμῶν», καί γινόμεθα μάρτυρες βιαιοτήτων «ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας». Ταυτοχρόνως ὅμως προάγεται ἡ διαθρησκευακὴ συνεργασία καί τονίζεται ὁ εἰρηνοποιητικὸς ρόλος τῶν θρησκειῶν. «Καμμία εἰρήνη τῶν λαῶν, χωρὶς εἰρήνη τῶν θρησκειῶν», εἶναι ἓν γνωστόν σύνθημα. Ζωτικῆς σημασίας διὰ τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ σύμπραξις τῶν θρησκειῶν ἐνώπιον τῶν πλανητικῶν προβλημάτων, ὅπως τό οἰκολογικόν, τό μεταναστευτικόν, αἱ κοινωνικαί καί πολιτικαί ἀντιπαραθέσεις, αἱ μεγάλαι φυσικαί καταστροφαί, ὁ θρησκευτικὸς φονταμενταλισμός καί ἄλλα. Εἰς τό Μήνυμα τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη 2016) τονίζεται ὅτι «ὁ νηφάλιος διαθρησκευακὸς διάλογος συμβάλλει σημαντικὰ στὴν προώθησιν τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, τῆς εἰρήνης καί τῆς καταλλαγῆς. Τό λάδι τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐπουλῶναι πληγές καί ὄχι γιὰ νὰ ἀναζωπυρῶναι τὴ φωτιά τῶν πολεμικῶν συρράξεων».

Διάστασιν τῆς ἰσχυρᾶς παρουσίας τῶν μὴ χριστιανικῶν θρησκειῶν καί τῶν νέων προτύπων ἐπιστημονικότητος ἀποτελεῖ ἡ ἄποψις ὅτι, εἰς τὴν λεγομένην ἐποχὴν τῆς «ἐπιστροφῆς τοῦ Θεοῦ», μόνον ἡ θρησκευολογία δύναται νὰ προσεγγίσῃ μέ σύγχρονον καί ἐπιστημονικόν τρόπον τό θρησκευτικόν φαινόμενον. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ θρησκευολόγου ὑποστηρίζεται ὅτι εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης, ἡ ἀπόστασις τοῦ παρατηρητοῦ, ἡ ἐμπειρικὴ μέθοδος καί ἄλλα. Ἐπίσης, προβάλλεται ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ θρησκευολογικὴ ὀπτικὴ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν θρησκειῶν καί εἰς τὴν παγκοσμιότητα τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, θεωρεῖται ὅτι μόνον ἡ θρησκευολογία ἔχει θέσιν εἰς τό Πανεπιστήμιον καί ὄχι ἡ θεολογία, τό ἔργον τῆς ὁποίας φέρει τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησίας.

Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περί τῆς ἀναγκαιότητος τῆς θρηκειολο-γικῆς ἐρεῦνης, μέ πρῶτον τόν θεολόγον, ὁ ὁποῖος ὠφελεῖται ἀπὸ τὰ εὐρήματά της. Ὅμως ἡ θρησκευολογία δέν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν θεολογίαν. Τό μέλλον ἀνήκει εἰς τὴν δημιουργικὴν συνεργασίαν θρησκευολογίας καί θεολογίας, μέ καθωρισμένην ἐπιστημονικῶς τὴν συνάφειαν καί τὴν ὀριοθέτησιν τοῦ ἀντικειμένου καί τῆς

μεθοδολογίας των. Ἡ σύνδεσις τῆς θεολογίας μέ τήν Ἐκκλησίαν δέν μειώνει τήν ἐπιστημονικότητά της, ἐφ' ὅσον ἡ θεολογία τήν θεματοποιεῖ αὐτήν τήν σύνδεσιν, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπροϋπόθετος ἐπιστήμη. Αἱ τάσεις μονοπωλήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς προσεγγίσεως τῆς θρησκείας ἀπό τήν θρησκευτολογία ἐλέγχονται ὡς ἀβάσιμοι καί διά τό γεγονός ὅτι ἡ θρησκευτολογική ὀπτική παραμένει ἐγκλωβισμένη εἰς τήν πολιτισμικήν θεώρησιν τῆς θρησκείας. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἡ θεολογία δέν πρέπει νά αὐτοπροσδιορίζεται ὡς «θρησκευτολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ» διά νά ἀποδεικνύη τήν ἐπιστημονικότητά της.

β) Ἡ πρόκλησις τῆς νέας ἀνθρωπολογίας ἐν συναρτήσει πρός τόν πολιτισμόν τῆς νεωτερικότητος.

Ὁ 21ος αἰών ἐχαρκτηρίσθη ὡς ὁ «αἰών τῆς ἀνθρωπολογίας» διά τήν Ἐκκλησίαν καί τήν θεολογίαν. Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Ware ἀναφέρει τέσσαρες λόγους διά τήν ἀναγκαίαν ἐστίασιν τῆς θεολογίας εἰς τό θέμα «ἀνθρωπολογία», μετ' ἐμφάσεως εἰς τό ἀνθρώπινον πρόσωπον ὡς σχεσιακῆς πραγματικότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ: α) Ἐνώπιον τῆς παγκοσμιοποιήσεως ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς ὁμογενοποίησιν καί ἀπειλεῖ τήν προσωπικήν ἑτερότητα, καλεῖται ἡ θεολογία νά ἐπιβεβαιώσῃ τήν ἀξίαν τοῦ κάθε συγκεκριμένου ἀνθρώπου. β) Ἀπέναντι εἰς τήν κυριαρχίαν τῆς τεχνολογίας εἰς τήν ζωήν μας, ὀφείλομεν νά ἀγωνισθῶμεν, ὥστε τά πρόσωπα «νά μή ἐπισκιαστοῦν καί νά καταποθοῦν ἀπό τίς μηχανές». γ) Αἱ ἐξελίξεις εἰς τήν γενετικήν μηχανικήν καί οἱ κλωνισμοί τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καθιστοῦν ἀναγκαίαν τήν προσπάθειαν μιᾶς «θαρραλέας καί ἐπινοητικῆς ἀναζωογονήσεως τῆς διδασκαλίας μας γιά τό ἀνθρώπινο πρόσωπο», καί δ) Τά αὐτά ἰσχύουν καί ἀναφορικῶς πρός τό οἰκολογικόν πρόβλημα τό ὁποῖον

είναι προϊόν μιᾶς «άνθρωπολογικῆς κρίσης», τῆς «ἔλλειψης μιᾶς θεολογίας τοῦ προσώπου».

Τά ἀνθρωπολογικά θέματα ἀπασχολοῦν καί ἐπιβαρύνουν σήμερον καί τάς διαχριστιανικάς σχέσεις, ἐνῶ ὁδηγοῦν καί εἰς ἐντάσεις ἐντός τῶν ἐπί μέρους Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν. Γίνεται δέ λόγος περί τῆς ἀνάγκης ἀναπτύξεως μιᾶς «οἰκουμενι-κῶς ἀποδεκτῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας».

Ἐχει καταστῆ πλέον σαφές ὅτι ἡ ἀπώθησις ἢ ἡ λήθη τοῦ θείου προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταλήγει εἰς παραμόρφωσιν ἢ ὑποβιβασμόν τῆς εἰκόνης του καί εἰς ἐξασθένησιν τῆς αἰσθήσεως διὰ τό ἀπαραβίαστον τῆς ἀξίας του. Καί ὁ σύγχρονος «*homme augmenté*», ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἐνός «ὑπερανθρώπου» μέ ἐξαιρετικὰς ἱκανότητας καί ἰσχύν ἐπὶ τῆς κτίσεως καί τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως χάρις εἰς τὴν ἐπιστήμην καί τὴν τεχνολογίαν, εἶναι κατ' οὐσίαν ὁ «συρρικνωμένος ἄνθρωπος», ἐστερημένος τῶν δημιουργικῶν ὑπαρκτικῶν δυνατοτήτων του.

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας θεοκινήτως διεκήρυξεν ὅτι τό δόγμα τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι «ἀνεξάντλητος πηγή πάσης χριστιανικῆς προσπαθείας διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς ἀξίας καί τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρώπου». Ὁ Μητροπολίτης Χαλκηδόνης Μελίτων εἶχεν ὑπογραμμίσει ὅτι ὁ ὅρος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «ἀποτελεῖ ἓνα ἀληθινόν “χάρτην ἀνθρωπίνων δικαιω-μάτων”, διότι ἐνώνει τόν Θεόν μέ τὴν ἀνθρωπότητα, καί ἐγκεντρίζει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν θείαν ζωὴν».

Ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς, ὁ ἄνθρωπος «δέν εἶναι πείραμα», ἀλλά «ἓνα ὃν ξεκάθαρα καθορισμένο ὡς πρὸς τὴν προέλευση καί τόν σκοπὸ του». Εἰς τόν Χαλκηδόνιον ὅρον ἡ ἀλήθεια διὰ τόν ἄνθρωπον εὔρε τὴν ἀνυπέρβλητον καί ὀριστικὴν διατύπωσίν της. Εἰς τὴν σύγχρονον συζήτησιν περί τοῦ ἀνθρώπου, εἰς μίαν ἐποχὴν ἀνθρωπολογικῆς συγχύσεως, ὁ λόγος τῆς θεολογίας περί τῆς ἐν Χριστῷ κατὰ χάριν θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου δύναται νά διαδραματίσῃ σημαντικόν ρόλον, λειτουργῶν ὑπὲρ τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ τῆς ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου.

Ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ, ἐπιθυμοῦμεν νά ἀναφερθῶμεν συντόμως εἰς τὴν σχέσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί θεολο-γίας μέ τόν Διαφωτισμόν καί τόν πολιτισμόν τῆς νεωτερικότητος, θέμα, τό ὁποῖον μέχρι σήμερον ἀναμένει τὴν ὀρθὴν προσέγγισίν του, πέραν τοῦ ἐγκλωβισμοῦ εἰς τὴν ἄγονον διαλεκτικὴν «ὀρθοδόξου φωτισμοῦ» καί δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ». Ὁ διάλογος τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τὴν νεωτερικότητα δέν πρέπει νά εἶναι ἀμυντικός. Ἡ ταύτισις τοῦ Διαφωτισμοῦ μέ τὴν ἀντιεκκλησιαστικὴν του διάστασιν, μέ «φονταμενταλισμόν τῆς νεωτερικότητος», καθὼς καί ἡ ἀπόδοσις τῶν δεινῶν τῶν δύο τελευταίων αἰώνων εἰς τὰς ἐπιρροάς του, ὀφείλουν ὀριστικῶς νά ὑπερβαθοῦν. Τό ζητούμενον δέν εἶναι οὔτε ἀστήρικτος συνολικὴ ἀπόρριψις οὔτε ἄκριτος ἀποδοχή. Ἡ κατάφασις τῶν κατακτήσεων τοῦ νεωτερικοῦ

ἡθικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, μέ τόν προσανατολισμόν των εἰς τό τρίπτυχον «ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφосύνη», τῆς βάσεως δηλονότι τῶν συγχρόνων δημοκρατικῶν ἀνοικτῶν κοινωνιῶν, προφανῶς δέν σημαίνει ὅτι ἀποδεχόμεθα τὰς ἀκράϊας καί περιστασιακάς ἐκφάνσεις τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἡ θεολογία ἀσκεῖ κριτικήν εἰς τήν μετατροπήν τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀσύδοτον αὐτονομισμόν, τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἰς δικαιωματισμόν, τῆς ἀνθρωπιστικῆς κριτικῆς εἰς τήν θρησκείαν εἰς σύμπλεγμα ἀθείας. Ὅμως ὅλα αὐτά εἶναι ἡ ἐκπτώσις τοῦ νεωτερικοῦ πολιτισμοῦ καί ὄχι ἡ οὐσία του. Ἐπιμένομεν: Ἡ νεωτερικότης δέν εἶναι αἱ ἀρνητικότητές της! Ἡ Ὁρθόδοξος θεολογία εἶναι ἀδιανόητον νά συμπλήρῃ μέ τόν ἀντιδιαφωτισμόν τοῦ μεταμοντερνισμοῦ καί τήν ἀπόρριψιν τῶν οἰκουμενικῶν ἀξιῶν ἐν ὀνόματι ἐνός ἰδεολογικοποιημένου πλουραλισμοῦ. Κατά τόν μακαριστόν καθηγητήν Νικόλαον Ματσούκαν, ἡ «οἰκουμενικότης καί ὁ κοσμοπολιτισμός» εἶναι «οὐσιαστικά χαρακτηριστικά τῆς Ὁρθοδοξίας». Πολλά θά ἐξαρτηθοῦν εἰς τὸ μέλλον διὰ τήν Ὁρθόδοξον θεολογίαν ἀπό τήν θαρραλέαν προβολήν τῶν οἰκουμενικῶν της στοιχείων.

Ἐκλεκτή ὁμήγουρις,

Πορευόμεθα σήμερον μέ παρακαταθήκην ὅσα ἀνεδείχθησαν βασικοὶ ἄξονες τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας κατὰ τόν 20ον αἰῶνα: Πατερική θεολογία, Θεία Εὐχαριστία, ἐκκλησιολογία, τριαδολογία, ἐσχατολογία, θεολογική ἀνθρωπολογία, ἀσκητική πνευματικότης, θεολογική οἰκολογία, κοινωνική διδασκαλία, διακονία, κοινὴ Ὁρθόδοξος μαρτυρία, διαχριστιανικοὶ διάλογοι, διαθρησκευτικὴ συνεργασία, διάλογος μέ τήν ἐπιστήμην καί ἄλλα. Ὅλα αὐτά θά παραμείνουν εἰς τό κέντρον τῆς θεολογικῆς ἐργασίας εἰς τόν αἰῶνα μας.

Ἐπιστήμη καί τεχνολογία εἶναι ἡ μεγάλη δύναμις ἡ ὁποία ἀλλάζει ριζικῶς τήν ζωὴν μας. Οὐδεὶς δύναται νά ἀρνηθῇ τὰ ἀσύλληπτα εὐεργετήματά της. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης ἀπεκάλεσε τήν ἱκανότητα ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τοῦ κόσμου «θεόδοτον δῶρον εἰς τόν ἄνθρωπον», ἀνεφέρθη ὅμως καί εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ ἐπιστημονισμοῦ διὰ τόν ἄνθρωπον καί τό φυσικόν περιβάλλον. Ἐξ ἄλλου, τό ἀνθρώπινον πρόσωπον εἶναι πάντοτε «περισσότερον ἀπὸ αὐτό πού δύναται νά συλλάβῃ ἡ ἐπιστήμη». Εἶναι βέβαιον ὅτι, παρά τὰ «θαύματα» τῆς ἐπιστήμης, αἱ ὑπαρξιακαὶ ἀντιφάσεις τοῦ ἀνθρώπου καί αἱ ἀπορίαι τῆς ἐλευθερίας του θά παραμείνουν. Ὁ ἄνθρωπος θά ἀναζητῇ νόημα ζωῆς καί θά ἀφουγκράζεται τήν φωνήν τοῦ οὐρανοῦ. «Μεγάλη δύναμις» θά ἀναδεικνύεται καί ἡ θρησκευτικὴ πίστις, ἐκπρόσωπος τῆς «διαστάσεως τοῦ βάθους» τῶν πραγμάτων καί τῆς προοπτικῆς τῆς αἰωνιότητος.

Ἡ μαρτυρία τῆς χριστιανικῆς θεολογίας δίδεται σήμερον εἰς ἓνα κόσμον, ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν κατοίκων τοῦ ὁποίου δέν ἀνήκει εἰς τόν Χριστιανισμόν. Καθῆκον τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης παραμένει ἡ ἀντίστασις εἰς τόν θρησκευτικόν φονταμενταλισμόν καί ἡ προβολή τῶν κοινῶν ἀνθρωπιστικῶν παραδοχῶν τῶν

θρησκειῶν. Ἡ συνέχισις τοῦ εἰλικρινοῦς θεολογικοῦ διαλόγου μέ τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον εἶναι ἔκφρασις τῆς δεσμεύσεώς μας εἰς τόν ἀγῶνα διά τήν ὑπέρβασιν τῆς διασπάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τό μέλλον ἀνήκει εἰς τήν «διαλεγομένην θεολογίαν». Ὁ εἰλικρινής διάλογος θά συνεχίσῃ νά ἀπελευθερώνη δημιουργικάς δυνάμεις ἐντός τῆς Ἐκκλησίας καί θά ἀναδεικνύῃ τήν ἐμβέλειαν τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν καί τά οἰκουμενικά στοιχεῖα τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ποτέ εἰς τήν ἱστορικὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἐσωστρέφεια δέν ἐξέφραζε τήν αὐθεντικότητα τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους, καί ποτέ δέν ὠφέλησε τήν Ἐκκλησίαν καί τήν ἀποστολήν της. Ἡ κλειστότης καί ἡ ἀδιαφορία διά τήν ἱστορίαν καί τάς περιπετείας τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας δέν εἶναι ἡ θεολογικῶς καί ἐκκλησιαστικῶς ὀρθή κατανόησις τῆς θεανθρωπίνης ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐσωστρέφεια εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπό τούς Πατέρας καί ὄχι ἐπιστροφή εἰς αὐτούς. Ἐξ ἄλλου, ἡ τυφλή προσήλωσις εἰς τό παρελθόν εἶναι ἔνδειξις θρησκευτικοποιήσεως τῆς πίστεως. Ἡ «θεολογία τοῦ γραφείου» παράγει πνευματικὴν ἀλαζονείαν, βλέπει τήν χριστιανικὴν παρακαταθήκην ὡς «μουσειακόν κειμήλιον» καί λειτουργεῖ κατὰ τοῦ διαλόγου.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην δυναμικῶν θεολόγων μέ ἀρίστην θεολογικὴν κατάρτισιν καί ἐκκλησιαστικόν ἥθος, εὐσεβῶν καί εὐφυῶν, ἀνθρώπων μέ ἀνοικτούς ὀρίζοντας, μέ καλλιέργειαν καί παιδείαν, μέ βούλησιν διά προσφοράν, ἀνθρώπων πού ἀφουγκράζονται τόν παλμόν τῶν συγχρόνων των καί ἐκφράζουν ἐπικαίρως τό εὐάγγελον μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, πάντοτε μέ ἀναφοράν πρὸς τάς κεντρικάς ἀναζητήσεις τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, μέ ἀμετακίνητον τήν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν ζῇ «ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ» (Ματθ, δ', 4), ὅτι ἀναζητεῖ τό «ἔν, οὗ ἔστι χρεῖα» (Λουκ. ι', 42), ἔσχατον σημεῖον ἀναφορᾶς ἐπέκεινα τῆς ἐγκοσμίου εὐδαιμονίας καί τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως, τοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως καί τῶν τεχνολογικῶν ἐφαρμογῶν της, ὅλων αὐτῶν πού δέν καλύπτουν τά βαθύρριζα ἐρωτήματά του. Οἱ θεολόγοι μας καλοῦνται νά ἀγωνισθοῦν, ὥστε νά παύσῃ ἡ, «ἔσωθεν» καί «ἔξωθεν», ταύτισις τῆς Ὁρθοδοξίας μέ ὀρθοδοξισμόν, συντηρη-τισμόν, ἐθνοφυλετισμόν καί ἀδιαφορίαν διά τήν ἱστορίαν καί τόν πολιτισμόν. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὁ κατ' ἐξοχὴν χῶρος τῆς βιώσεως τῆς «εὐρυχωρίας τῆς ἐλευθερίας» (π. Βασίλειος Γοντικά-κης) καί ἀναδείξεως τῆς ἀληθείας τοῦ προσώπου, εἶναι ἀδιανόη-τον νά συμβιβάζεται ἢ καί νά συμπράττῃ μέ ἰδεολογίας, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τήν «ἀληθεστάτην ἐλευθερίαν» του.

Ἡ αὐθεντικὴ θεολογία, ἡ ὁποία ἐχαρακτηρίσθη ὡς «μία ἀπό τάς ὠραιότερας καί συγκινητικωτέρας περιπετείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος», ποτέ δέν εἶναι ἀμέτοχος πληροφόρησις περὶ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀδύνατον νά ὁμιλῶμεν περὶ τῆς θείας φιλανθρωπίας καί συγκαταβάσεως καί περὶ τοῦ ἀσβέστου πόθου τοῦ ἀνθρώπου διά τήν αἰωνιότητα, καί ὁ λόγος μας νά μὴ γίνῃ ὕμνος, δοξολογία,

ποίημα. Εἰς τὴν ζωὴν τῆς πίστεως καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει πεζότης. Τό «ἐξεθαμβήθησαν» τῶν Μυροφόρων ἐνώπιον τοῦ κενοῦ τάφου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀγγέλου μέ «λευκὴν στολήν» (βλ. Μαρκ. ιστ', 1-5), χαρακτηρίζει «τό ὑπέρλογο, θεϊκὸ ἄγγιγμα, τὸ ρῖγος πού ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὰ ὅριά του». Ὁ πιστὸς εὐρίσκεται πάντοτε ἀπέναντι εἰς τὸ θαῦμα, τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον παραμένει ἀπροσπέλαστον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν.

Τὰ λειτουργικὰ καὶ ὑμνολογικὰ κείμενα, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἡ ψαλτικὴ τέχνη, αἱ ἱεραὶ εἰκόνες, ἡ ναοδομία, ἀποτυπώνουν αὐτὸν τὸν συγκλονισμὸν ἀπέναντι εἰς τὸ μυστήριον καὶ τὴν γοητείαν πού αὐτὸ ἀσκεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον - *mysterium tremendum et fascinans*-, ἀποτελοῦν βαθυστόχαστον θεολογικὴν γλῶσσαν καὶ ἐκφράζουν μέ αἰσθητικὴν εὐαισθησίαν τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας τῆς πίστεώς μας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη θὰ ὑπενθυμίζη εἰς τὸ διηνεκές τὴν διάστασιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ λειτουργῇ ὡς δύναμις ἀντιστάσεως ἀπέναντι εἰς τὰς συρρικνωτικὰς θεωρήσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν λήθην τοῦ Ὑπερβατικοῦ. Θὰ διακηρύττῃ ὅτι τὸ «ζῶον λόγον ἔχον», ἀναζητεῖ «λόγον ὑπάρξεως», καὶ ὁλοκληροῦται ὡς «ζῶον θεούμενον». Ὅλα αὐτὰ εἶναι καὶ παραμένουν ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς θεολογικῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἀποτελοῦν καὶ εἰς τὸ μέλλον πηγὴν ἐμπνεύσεως καὶ σημεῖον ἀναφορᾶς διὰ τὰ νέα σκιρτήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου.

Μέ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, περαίνομεν τὸν λόγον, εὐχαριστοῦντες ἅπαξ ἔτι διὰ τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν καὶ συγχαίροντες τοὺς ὀργανωτὰς τοῦ παρόντος σπουδαίου Συνεδρίου. Βέβαιοι δέ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ὁλοκλήρωσίν του, ἐπικα-λούμεθα ἐπὶ πάντας ὑμᾶς τὴν πλουσιόδωρον χάριν καὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης.

Σας εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν προσοχὴν σας!

Ἡ τελετὴ ἐναρξης ὁλοκληρώθηκε με μουσικὰ δρώμενα καὶ ἐπελέγη με τοὺς πολυχρονισμοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

Φωτογραφίες: Χρῆστος Μπόνης

